

ERIC HERMELINS TVÅ LIV

ERIC HERMELIN översatte och utgav ett tjugutal av den persiska litteraturens berömdaste verk, sagorna, legenderna och dikterna från den stora blomstringstiden 900—1400. De allra flesta av dessa texter, tillsammans flera tusen sidor, tolkade han direkt efter de persiska originalen. De flesta hör hemma inom den sufiska riktningen, en levnadslära, en mystik som var högst okonventionell och delvis asocial, de visa dårarnas klokskap, en på en gång stoisk och epikureisk visdom som omvärderade de sociala och religiösa värdena och förkunnade ett sinnrikt glädjebudskap under bevarande av den största illusionsfrihet.

Denna diktning var fylld av mårgfulla och starka sentenser, beska och muntra visdomsord som gjorde rent hus med sin tids och senare tiders fördomar och tomma pretentioner. När Eric Hermelin drog till denna litteratur var det naturligtvis främst därför att den talade till något av det som låg djupast i hans väsen, bekräftade de erfarenheter om livet som han skaffat sig under sina världsnomadiska strövtåg.

HAN VAR nära femtio år när han grep sig an med det arbete som i tidens fullbordan skulle framstå som ett av den svenska översättningslitteraturens storverk. På Lunds hospital, omtydligt förklarad, sinnessjuckförklarad, tolkade han Baba Tahir, Firdausi, Attar, Rumi och Sadi. Han var ett hospitalshjon, inspärrad, och under de första tjugåren av sin vistelse på det

Eric Hermelin levde först ett vagabonderande liv för att så småningom bli vad som då kallades dårhushjon. Det var under denna sista förnedrande period som han åstadkom sin märkliga livsgärning: översättningar av några av den persiska litteraturens storverk. Hermelin har just blivit föremål för en levnadsteckning.

Av KNUT AHNLUND

som sedermera kom att kallas Sankt Lars sjukhus utförde han detta arbete på de tider då vreden, tungsinnet eller ledan lämnade honom i ro. I kommentarerna till sina tolkningar anspeglade han ofta i humoristiska eller bittra vändningar på sitt öde och de lärdomar han dragit därur.

Han finansierade själv utgivningen och var i permanent förlägenhet; var gång ett nytt verk nalkades sin fullbordan fick han ta en strid med sina förmyndare. Recensionerna var få och föga sakkunniga, och hans livsverk förblev länge relativt obeaktat. Ännu idag saknar vi en kompetent bedömning som skulle kunna fastställa dimensionerna och gränserna för de tvivelsutan storslagna erövringar med vilka han berikade vår kultur.

Intill dess kan vi glädja oss åt flera goda böcker om människan bakom verket. Eric Hermelins liv företeer en hisnande och symboliskt laddad kluvenhet, det har digniteten av en stark moralitet, ett mysteriepel som är mättat av äventyr, de-

moni, utsvävningar och förödmjukelser. Under det kvartssäkel hans vagabondage varade måste han ha upplevat mer än som ryms i de flesta liv. Men han tiger om det i sina brev hem och det tycks heller aldrig ha fallit honom in att skriva sitt livs historia. Om hans liv till vardags under landsflykterna vet vi alltså mycket litet, vi kan bara med vår fantasi föreställa oss hans tillvaro på fartyg, exercisplatser, krogar, bordeller, sjukhus, i arrestlokaler, fängelser och ute i det fria, som hemlös luffare, utlämnad åt en ensamhet och en skräck som ter sig överväldigande. Att han överlevde dessa år, att han slutligen kom i hamn (en trång torrdocka) och inom snäva jordiska gränser kunde börja sin vandring på nytt, men denna gång inåt, mot avstånd i tid och rum, detta ter sig som ett under.

PER-ERIK LINDAHL utgav för sex år sedan en stor biografi över Eric Hermelin. Den hette "Ångesthulets svängningar" och dess tyngdpunkt låg kraftigt förankrad vid de senare stilla åren på hospitalet i Lund — det-

ta av den anledningen att källmaterialet från den tiden är flödande under det att upplysningarna om hans vandrarår är få och svåråtkomliga. Lindahls bok hade framför allt mycket att förtälja kring framväxten av Hermelins livsverk, och för detta ändamål hade han originellt nog allierat sig med en annan kännare, Carl-Göran Ekerwald, som i arbetets mitt inskjutit ett lysande parti om den personliga adress till vilken dessa tolkningar var ställd: Eric Hermelin själv.

Som det inte sällan händer när någon framlägger resultatet av många års mödosamma forskningar, så hände det också här: publiceringen lockade fram nytt material som gav ny belysning åt föremålet. Lindahl har på ett okonventionellt sätt dragit konsekvenserna av detta dilemma: han började skriva en ny biografi, och dess första del föreligger nu, med en titel som inte är mindre originell än föregångarens: *Jag kan hvissla Beethovens sonater! En biografi om Eric Hermelin. Del I 1860—1909*. Förlaget heter Bibliognosi och

Eric Hermelin i en karikatyr från 1936 av Gösta Källén.

hör hemma i Karlskrona, och skulle boken inte finnas i bokhandeln kan den beställas hos Axel Abrahamsons Tryckeri AB, Box 6017, 371 06 Karlskrona. Det bör sägas att den nya biografen bör ses som ett supplement till den tidigare, den innehåller åtskilligt nytt men utelämnar i gengäld en hel del som fanns i "Ångesthulets svängningar". Vill man ha föremålet i helfigur bör man därför läsa båda upplagorna.

ERIC HERMELIN var näst yngsta barnet till en av Sveriges största jorddrottare, den duglige, barske och hårdföre Samuel Axel Hermelin, herre till Gri-

penberg, Ulfåsa, Rehnstad och många andra gårdar i Östergötland och Småland. Hans mor var en dotter till den kände missionären Peter Fjellstedt som i yngre dagar predikade för hedningarna på många exotiska tungomål, och det är nog en rimlig förmodan att Eric Hermelin hade sin språkkänsla i arv efter morfadern. Men några framträdande genialiska drag visade han inte i ungdomen. Han var en stuvuxen och lite tungför yngling, häftig till lynnet men mestadels godmodig. Hans psykiska och intellektuella framtoning kom tidigt att kedjas fast vid alkoholismen som från och med tjuguaråldern och livet igenom blev hans slavdrivare.

Han försökte sig efter några år av ganska våta Uppsalastudier som jordbrukare på faderns gårdar men misslyckades, och tjugutreaårig reste han som emigrant från Köpenhamn till New York, en vanlig utväg med problematiska barn i bättre familjer. Han var några år i Illinois och Montana, vad han gjorde där vet vi föga om, bara att det utåt sett gick dåligt och att han så smått började studera hebreiska och grekiska, kanske med sikte på en prästbana. Sannolikt ådrog han sig syfilis här. Efter att ha legat stilla ett år på en alkoholistanstalt vid Düsseldorf var han redo för sitt livs kanske hårdaste provningar: i november 1886 rymde han till London och enrollerade sig under namnet Thomas Hallan i brittiska armén.

Efter en rekryttid som han tycks ha klarat någorlunda sän-

des han till Indien. Den längsta tiden tillbringade han i Kamp-tee i provinsen Nagpur och i det fjärran Quetta i Beluchistan. Av de dryga fem åren han var borta var han intagen på sjukhus i fjorton månader — för malaria, kolera och varbildningar — och satt i fängelse i tjugumånader — huvudsakligen för "drunkenness" men också för annat.

Han blev slutligen hemsänd, till militärfängelset i Portsmouth, och fick där skymfligt avsked. Efter ett par mystiska år på Jamaica kom han hem och ställdes under förmyndare men exporterades åter, denna gång till Australien. Där stannade han i tio år, den sista tiden som jordbrukare på den avsides Flinders Island mellan Australien och Tasmanien. Slutligt återbördad till fäderneslandet, i början av år 1908, blev han på sin brors, Joseph Hermelin, föranstaltan förklarad sinnessjuk och placerad på Lunds Hospital. Härmed börjar hans egentliga livsgärning som utfördes mellan hans femtionde och hans åttiofemte år.

LINDAHL som klarlagt de stora linjerna i detta tragiska förlopp menar att flera myter varit rådande om Hermelin. En av dem skulle vara att han frivilligt gav sig in under vård, i insikt om att detta var enda räddningen för honom, ja rent av att han sökte sig i lä för stormarna för att utföra det verk som han hade sig förelagt. Detta är en vacker omskrivning för en hårdare verklighet: Hermelin hade en alldeles klar sjukdomsinsikt men den permanenta inspärningen var fruktansvärt

pressande för honom. Han satt ofta bakom låsta dörrar, permissionerna var övervakade, bestraffningar förekom. Han var förbjuden låna böcker på bibliotek och han var känd i staden som dårhushjon.

Fram till 1928 hade han det mycket svårt, inte minst på grund av konflikterna med brodern som var hans förmyndare. Efter detta år förbättrades hans tillstånd och därmed också hans förhållanden — eller kanske var det omvänt? — och han kunde röra sig ganska fritt i Lund, till och med resa till Malmö. Man insåg småningom att hans tidvis svåra tungsinne lättade om han fick komma i kontakt med andra människor än medpatienter och personal.

Så kom det sig att de flesta lundabor som mötte honom under de sena åren fick intrycket av en elegant äldre herre som med stor världsvana rörde sig inom alla samtalssfärer. Men bara ett fåtal visste besked om vad han sysslade med och de som gjorde det betraktade nog mestadels hans skrivarbete som bara en terapeutisk käpphäst. Men om denna tid i Eric Hermelins liv kan vi kanske småningom vänta nya besked i den andra del av biografen som be-
bådas.

Knut Ahnlund

Knut Ahnlund, professor, är verksam vid Svenska akademins nobelinstitut.